

### En kompromisløs kunstner

Udstillingen følger Sonja Ferlov Mancoba (1911 – 1984) fra midt i 1930'erne, hvor hun var del af miljøet omkring kunstnerfællesskabet Linien og sammen med bl.a. Richard Mortensen og Ejler Bille kom på sporet af surrealismen. I 1936 tog hun til Paris og fik atelier ved siden af den nu verdensberømte kunstner Alberto Giacometti.

Ferlov Mancoba skabte halvabstrakte væsner, krigerfigurer og masker af ler og gips. Men hun var uhyre selvkritisk og kasserede mange værker. Hun smed endda et af sine vigtige værker i Birkerød sø, fordi det ikke ville "makke ret". Hun engagerede sig aldrig i det kommercielle kunstmarked – med stor fattigdom til følge.

### Kæmpede for fællesskabet

Sonja Ferlov Mancoba havde en stor interesse for især afrikanske kulturer. Her fandt hun en kunst, som udtrykte den samhørighed mellem mennesker, hun selv kæmpede for.

Hun troede på et fællesskab på tværs af kulturer. Og netop den vision går som en rød tråd gennem Ferlov Mancobas kunst og liv. Hun stræbte efter at skabe kunst, der igen kunne forbinde mennesker i den materialistiske, egoistiske verden, hun følte, hun levede i.

*Kun i kraft af hinanden, kan vi leve og ånde og ingen skaber alene... Sonja Ferlov Mancoba*

I udstillingen kan du opleve hele 140 værker af kunstneren, heraf flere gips- og lerskulpturer, der aldrig før har været udstillet. Udstillingen Sonja Ferlov Mancoba er tilrettelagt i samarbejde med det internationalt anerkendte museum Centre Pompidou, Musée National d'Art Moderne i Paris.

Hun var kompromisløs, selvkritisk og levede det meste af sit liv i stor fattigdom. Men i dag inspirerer hendes budskab om fællesskab stadig. I forårets hovedudstilling *Sonja Ferlov Mancoba* sætter SMK spot på en af nyere tids vigtigste danske kunstnere. Få hele historien om den markante billedhugger, og oplev hendes poetiske og krigeriske figurer.

***"Sonja Ferlov Mancoba er en nøgleskikkelse i dansk modernisme. Med udstillingen vil vi skabe opmærksomhed omkring en kunstner, som ikke har fået den opmærksomhed, hun fortjener."*** Mikkel Bogh, SMK's direktør

Hun udstillede sjældent sine skulpturer, sendte kun få i handlen og levede det meste af sit liv i stor fattigdom. Med udstillingen Sonja Ferlov Mancoba trækker Statens Museum for Kunst (SMK) en af nyere tids mest betydningsfulde og kompromisløse danske kunstnere frem i lyset.

Gulnede avisudklip, tegninger, personlige breve, samtaler optaget på kassettebånd, klassebilleder og bøger. I foråret 2017 fik SMK syv flyttekasser med arkivmateriale fra den danske billedhugger Sonja Ferlov Mancobas (1911-1984) atelier og hjem i Paris stillet til rådighed. Og med det en unik mulighed for at dykke dybt ned i nye fortællinger om hendes liv og kunst.

Det er blandt andet dette arkivmateriale, der nu danner baggrund for en stor monografisk udstilling på SMK. Udstillingen Sonja Ferlov Mancoba præsenterer 140 værker af kunstneren – heraf flere originale gips- og lerskulpturer, der ikke tidligere har været udstillet – sammen med tegninger, malerier og collager fra årene 1935-1984.

### Det store fællesskab

Det globale udsyn går som en rød tråd gennem Ferlov Mancobas kunst og liv. Hun udviklede tidligt sit helt eget kraftfulde formsprog, der voksede ud af en dyb interesse for ikke-vestlige kulturer. Interessen opstod

allerede i 1920'erne, da Ferlov Mancoba som ung pige oplevede afrikansk kunst hos den danske samler Carl Kjersmeier. Hun fastholdt interessen livet igennem næret af samlivet med den sydafrikanske kunstner Ernest Mancoba. De to mødte hinanden i Paris i 1939, blev gift i 1942 og levede sammen resten af livet med sønnen Wonga.

Ferlov Mancoba følte sig som del af et større menneskeligt net, der gik på tværs af tider og kulturer. Og hun fandt især inspiration i kunst fra afrikanske kulturer, men også fra Ægypten, det ældste Grækenland og fra Indonesien, Mexico og Norden og andre egne og kulturer. Maske-motivet er et eksempel på Ferlov Mancobas arbejde med at bruge træk fra global kultur i sin egen kunst. For hende var der dog ikke kun tale om formmæssig inspiration. I de traditionelle, ikke-vestlige samfund fandt hun ting, der var resultatet af en fælles søgen efter spirituelt indhold. Og det blev også idealet for hendes eget arbejde og en hjørnesten i hendes kunstsyn.

For Ferlov Mancoba gjaldt det i overført forstand om at "tage hinanden hånd i hånd" og skabe i fællesskab. Som et kritisk modtræk til den egoistiske, åndløse og materialistiske verden, hun følte, hun levede i, søgte hun med sin kunst at virke for det store fællesskab mellem mennesker på tværs af landegrænser og kulturer. I et brev til kunsthistoriker Troels Andersen formulerede hun det sådan: "... Kun i kraft af hinanden kan vi leve og ånde og ingen skaber alene..."

#### Kunstner og kriger

Ferlov Mancoba begyndte som maler, men det var skulpturen, som endte med at blive hendes primære kunstform. Indimellem tegnede hun for at fastholde rytmen og udfylde pauserne i arbejdet med skulpturerne. Udstillingen på SMK udfolder for første gang hele Ferlov Mancobas livsværk. Den følger hendes kunst fra midt i 1930'erne, hvor hun var del af miljøet omkring gruppen Linien og sammen med bl.a. Richard Mortensen og Ejler Bille kom på sporet af surrealismen. I 1936 tog hun videre til Paris, fik atelier ved siden af Alberto Giacometti, som hun blev ven med, og kom desuden i kontakt med kunstnere som Jean Arp og Joan Miró.

Af ler og gips byggede hun halvabstrakte væsener, vogterfigurer og masker. Nogle blev med tiden støbt i bronze, men mange nåede aldrig så langt, fordi Ferlov Mancoba kasserede dem, hvis hun ikke var tilfreds. Hun var skånselsløs i sin selvkritik. Et tidligt hovedværk (Uglen) endte i Birkerød sø, fordi det med hendes egne ord ikke ville "makke ret". Hun engagerede sig nødigt i det kommercielle kunstmarked og solgte kun få af sine arbejder med stor fattigdom og afsavn til følge. Ferlov Mancobas værker er resultatet af en kompromisløs bestræbelse på at udforme en ny, global, almenmenneskelig kunst. Den skulle både være af sin egen tid og trække på erfaringer og udtryk fra andre tider og fra både vestlige og ikke-vestlige kulturer. Og det skulle være en kunst, der igen kunne forbinde mennesker med hinanden og introducere åndelige værdier i massekulturens og forbrugssamfundets åndløse virkelighed.

Udstillingen er tilrettelagt i samarbejde med Musée National d'Art Moderne, Centre Pompidou i Paris, hvor den bliver vist i en mindre version i perioden 26.6.- 23.9. 2019. Tak til The Estate of Ferlov Mancoba.

#### **SONJA FERLOV MANCOBA**

Som elev i den nyoprettede Kunsthåndværkerskoles malerklasse mødte Sonja Ferlov Mancoba (1911-1984) i 1931 Ejler Bille, Richard Mortensen og Gertrud Vasegaard. Året efter var hun elev på Kunstakademiet i København.

Sonja Ferlov begyndte sin kunstneriske karriere som maler og blev allerede tidligt del af den danske avantgarde, der samledes i sammenslutningen Linien. Under et ophold hos søstrene Lisbeth Munch-Petersen og Gertrud Vasegaard på Bornholm i 1935 – sammen med Bille og Mortensen – lavede hun sine første skulpturer af fundne grene, som hun intuitivt satte sammen til tredimensionelle figurer. Senere den sommer lavede hun skulpturer i ler. Samme år debuterede hun på Den surrealistiske Udstilling i Odense.

I 1936 flyttede Sonja Ferlov til Paris og fik atelier i samme bygning som Alberto Giacometti, med hvem hun indledte et livslangt venskab. Hun blev bindeled mellem den internationale kunstverden og den danske og var på den måde med til at introducere et helt nyt kunstsyn i Danmark. I 1938 mødte hun sin mand, den sydafrikanske maler Ernest Mancoba.

Efterkrigsårene blev turbulente for Sonja Ferlov. Hun optrådte i forskellige Cobra-sammenhænge, men deltog ikke i Cobras udstillinger. Uenigheder og misforståelser mellem hende og kunstnerkammeraterne fik familien til at slå sig ned i Frankrig, hvor de i lang tid isolerede sig fra kunstverdenen. Der kendes ingen skulpturer fra denne periode. Først i 1960'erne – hvor hun flyttede tilbage til Paris – genoptog hun for alvor sit kunstneriske arbejde, og skabte i årene frem til sin død en lang række hovedværker.

Sonja Ferlov havde rod i surrealismen. Hun arbejdede intuitivt med sine skulpturer: De blev skabt direkte, uden skitser og i dialog med materialet. Hendes arbejdsproces var langsom, omhyggelig og uhyre selvkritisk. Hun gennemarbejdede skulpturerne igen og igen, for så ofte at destruere det færdige værk, fordi det ikke levede op til de strenge krav, hun stillede til sig selv. Det er én af grundene til, at der kun kendes omkring 110 forskellige skulpturer fra hendes hånd.

Sonja Ferlov var især påvirket af afrikansk kunst. Den havde hun allerede lært at kende som barn via forældrenes ven Carl Kjersmeier, der havde Danmarks største samling af afrikanske figurer og masker. Det var Sonja Ferlov, der i midt i 1930'erne introducerede sine kunstnerkollegaer til afrikansk kunst. Fremmede kulturers kunst opfattedes som umiddelbar og sand. Maskemotivet optræder i hendes skulpturer fra 1938.

Sonja Ferlov troede som sine kunstnerkollegaer på, at kunsten kunne være med til at forandre verden ved at formidle værdier som tillid, ligeværd, tolerance og medmenneskelighed. Hun mente, det var kunstnerens opgave at skabe forbindelse mellem kunstens verden og den politiske og sociale verden, på samme måde som shamanen i såkaldt primitive religioner skaber forbindelse mellem ånderne og mennesket.

## **DET UNDERSTE LAND**

o stor lykke

stor lykke har de faaet,

som er født i det underste land –

overalt kan i se dem

vandrende

elskende

grædende –

overalt gaar de,

men i deres hænder bærer de smaa ting

fra det underste land –

o større end alle lande

herligere

er det underste –

opad vrider jorden sig

3 Highlights Forår 2019 Statens Museum for Kunst  
Sonja Ferlov

i en spids –  
og nedad  
udad synker det tunge  
levende blod  
ind i det underste land –

smalle forsigtige fødder  
og tynde lemmer  
og ren er luften  
over de aabne opadstigende veje –  
i lukkede aarer  
brænder længselen hos dem,  
der er født oppe under himlen –

men o  
i skulde gaa til det underste land -!  
o i skulde se folket fra det underste land,  
hvor blodet flyder frit mellem alle –  
mænd –  
kvinder –  
børn –  
hvor glæden og fortvivlelsen og elskoven

tunge og fuldmodne  
straaler i alle farver mod jorden –  
o jorden er hemmelighedsfuld som en pande  
i det underste land –

overalt kan i se dem  
vandrende  
elskende  
grædende –  
deres ansigter er lukkede,  
og paa indersiden af deres sjæle sidder jord

fra det underste land –

Digteren Gustaf Munch Petersen døde 26 år gammel i Spanien, i krigen mod general Franco.

Levende grene, 1935.

Levende grene er det værk Sonja Ferlov Mancoba betragtede som sit begyndelsespunkt. Skulpturen er lavet på Bornholm, hvor hun tilbragte sommeren med bl.a. kunstnerkammeraterne Ejler Bille og Richard Mortensen i 1935. Sonja Ferlov Mancoba fortæller:

”Vi tog på udflugt, Bille og Morten og jeg. Og vi samlede grene, vi kom slæbende hjem med store bunker. Vi lagde dem foran os på gulvet, og vi opdagede, hvor forskellig karakter, hver bunke havde. Hver havde fundet sine rytmer, forme. Mortens var mere spidse og skarpe, mine var mere runde, og Billes var ofte knudrede. Vi tog dem hjem hver især, og jeg fyldte hele det lille rum. Jeg så på dem og så på dem om natten. Og jeg byggede op små familier.” (citat fra Torben Glarbos film Sonja Ferlov Mancoba – en dansk billedhugger i Paris, 1983).

Maske (Krigens Udbrud), 1939

I en gruppe skulpturer fortrinsvis fra 1939 arbejdede Sonja Ferlov Mancoba med maskemotivet. Det var især mødet med den mexicanske kunst på det etnografiske museum i Paris, der ledte hende den vej. Skulpturerne er kendetegnet ved en streng symmetri, geometriske former og ansigter med markerede og stirrende øjne. Maskeskulpturerne er ligeså meget ting som skulpturer. Deres ører, øjne og arme kan ses som håndtag og giver indtryk af at her er tale om ting, der kan håndteres og måske har en kultisk brugsfunktion. Ferlov Mancobas tidlige maske-skulpturer blev udført i Danmark, som kunstneren rejste til fra Frankrig i september 1939 på grund af 2. Verdenskrigs udbrud, og hvor hun blev indtil februar 1940. Rædslen ved krigen og brutaliteten i tiden er også en stor del af baggrunden for denne gruppe værker.

OM MASKEN

Masken var i slutningen af 1930'erne et meget brugt motiv i Sonja Ferlov Mancobas kreds af danske kunstnerkammerater som Egill Jacobsen, Ejler Bille og Asger Jorn. De så masken som et positivt udtryk for en fantasiverden og en mulighed for at udtrykke noget usynligt. I Ferlov Mancobas tidlige maskefigurer findes dog også en anden, brutal dimension, som adskiller dem fra de øvrige. De konfronterer os med en dødlignende fiksering, en tom stirren, der kan trænge dybt ind i sindet og måske vise os det umenneskelige i det menneskelige, brutaliteten i eksistensen og døden som en del af livet.

Skulptur, 1940-46.

Denne skulptur, som Sonja Ferlov Mancoba byggede op i sit atelier Paris i perioden under 2. Verdenskrig, står helt centralt som et knudepunkt i hendes samlede værk. Senere i sit liv huskede hun tilbage på, hvordan den blev til og fortæller i et brev:

”( ...) den har været min trofaste ven og gav mig mod gennem krigens fire lange år. Mangt og meget har jeg betroet den og fået svar, den har lært mig om tålmodighed overfor livet. Den er lukket som en knop, der endnu ikke er sprunget ud, den bærer forventningen om fremtiden i sig. Det er nok den, der har lært mig mest om arbejdet med skulptur og er mor til alt, hvad der kommer efter (...) Den begyndte ganske lille, det er som om den indeholdt mange mange skulpturer, hvor den ene stadig måtte vige for den næste, fordi

begivenhedernes hastighed var større end min evne til at fastholde udtrykket i materialet... Den fortsatte ud over krigen, og det var først ved vor drengs fødsel i 1946, at min mand støbte den for mig (...)" (citat fra brev til kunsthistoriker Troels Andersen d. 6. september 1961).

Uden titel, 1969

"... Kun i kraft af hinanden kan vi leve og ånde og ingen skaber alene..." skrev hun til kunsthistoriker Troels Andersen.

Samhørighed var et emne og et motiv, der lå Sonja Ferlov Mancoba meget på sinde. At vi mennesker på tværs af kulturer og tider hører sammen og kan styrke og hjælpe hinanden er et gennemgående budskab i både hendes breve, manuskripter, liv og værk. I adskillige skulpturer arbejder hun med en form, der har tre til fire ben eller støtter og arme, der forbinder sig med hinanden i forskellige slags rundkredse.

Komposition med fuglelignende figur, 1930-50

Fuglen som motiv dominerer Sonja Ferlov Mancobas tidlige værker og findes i både skulpturer og tegninger fra midt i 1930'erne. Fuglen var, ligesom ægget, et yndlingsmotiv blandt tidens surrealister. De brugte motivet som tegn for seksualitet og for det skabende, ligesom ægget optræder som symbol for frugtbarhed, nyt liv og nye begyndelser. Fuglen og ægget var på den måde elementer i en organisk omskrivning af det erotiske tema.

I en kælder fandt Hanne Vibeke Holst kunstner Sonja Ferlov Mancobas breve til sin veninde: »Du har hjulpet mig med at komme ud af dette endeløse helvede«

Da forfatter Hanne-Vibeke Holst gennemgik den danske billedhugger Sonja Ferlov Mancobas efterladte papirer, fandt hun breve fra 1950'erne, som Ferlov Mancoba skrev til en veninde i Paris. De giver et enestående indblik i livet som ludfattig husmor og kompromisløs kunstner. Næste weekend åbner en stor udstilling på Statens Museum for Kunst.

I efterårsdag 1952 forlod Sonja Ferlov Mancoba endegyldigt Danmark. Den 41-årige kunstner, som var født Jørgensen og opvokset i et velstillet hjem i Charlottenlund nord for København, opgav at få sin familie integreret i Danmark. Hendes mand, kunstneren Ernest Mancoba, var sydafrikaner, han var sort, og familien, der også talte den 6-årige søn, Wonga, rejste tilbage til det noget mere tolerante Frankrig.

Parret havde i 1939 mødt hinanden i Paris, hvor de begge var kunststuderende, og i den franske hovedstad havde parret stadig gode venner, deriblandt Sonja Ferlov Mancobas veninde Clarisse Penso, der var villig til at hjælpe parret med at etablere et nyt hjem.

De to kvinder var begge kommet i Giacomettis atelier i Montparnasse i slutningen af 1930'erne, hvor de var blevet hinandens fortrolige.

Den blonde Clarisse Penso var ikke selv kunstner, hun arbejdede som sekretær, men siden hun havde været croquismodel på akademiet, omgikkes hun gerne kunstnere, og de to veninder udviklede et venskab, der skulle vare resten af livet.

»Brevene til Clarisse har befundet sig i en kælder og ventet på, at nogen skulle interessere sig for dem. Da jeg begyndte at læse dem fra en ende af, forstod jeg straks, at de rummede noget særligt. Når Sonja skriver til Clarisse, viser hun sider af sig selv, som vi ellers ikke har fået indblik i. Hun bliver til kød og blod, en lidenskabelig kvinde i 40'erne, der kæmper for at finde sin plads som menneske og som kunstner«, siger

Hanne-Vibeke Holst, der i 2017 fandt den samlede korrespondance i Sonja Ferlov Mancobas efterladte papirer.

Siden har forfatteren oversat og bearbejdet dem, så et udvalg nu kan læses i udstillingskataloget til SMK's store nyåbnede særudstilling, der placerer Sonja Ferlov Mancoba som en helt central skikkelse i dansk modernisme.

Tager dobbeltliv på sig

Det var en lille arv, der gjorde det muligt for Clarisse Penso at hjælpe familien Ferlov Mancoba på fode igen i Frankrig efter 5 år i Danmark. Hun købte et lille primitivt stenhus på 30 kvadratmeter i landsbyen Oigny-en Valois, 80 kilometer nordøst for Paris, som hun tilbød familien at låne i et halvt års tid.

I 1946 flyttede Sonja Ferlov Mancoba til Danmark med sin mand, den sydafrikanske kunstner Ernest Mancoba, og deres nyfødte søn Wonga og slog sig ned i Kattinge ved Roskilde. De rejste tilbage til Frankrig efter fem år i erkendelse af, at det var for svært at blive integreret som sort i Danmark. Det var Sonja Ferlov Mancobas veninde Clarisse Penso, der sørgede for, at familien havde et hus at flytte ind i Nordfrankrig.

Foto: Foto: The Estate of Ferlov Mancoba

I 1946 flyttede Sonja Ferlov Mancoba til Danmark med sin mand, den sydafrikanske kunstner Ernest Mancoba, og deres nyfødte søn Wonga og slog sig ned i Kattinge ved Roskilde. De rejste tilbage til Frankrig efter fem år i erkendelse af, at det var for svært at blive integreret som sort i Danmark. Det var Sonja Ferlov Mancobas veninde Clarisse Penso, der sørgede for, at familien havde et hus at flytte ind i Nordfrankrig.

I løbet af de næsten 10 år, Ferlov Mancoba-familien endte med at bo i huset, skrev de to veninder omkring 30 breve til hinanden, og her står det klart, hvor ludfattig familien er. I stenhuset er ikke indlagt vand og varme, der er iskoldt om vinteren, og ikke engang et lokum har de, men må gå i marken eller i skoven. Temmelig ofte er de syge.

»Sonja betror sig til Clarisse, og vi hører om hendes bekymringer, de daglige kampe for at få pengene til at række til medicin og mad, hvordan drengen vokser og spiser som en ulv, mens hun selv bliver tyndere – jeg tror, at hun er på kanten til det underernærede. Men vi hører også, hvad hun læser og lytter til – Artaud, Molière, amerikansk jazz – og hendes evige længsel efter at arbejde med skulpturer«, fortæller Hanne-Vibeke Holst.

I en senere brevudveksling, som Sonja Ferlov Mancoba havde med kunsthistorikeren Troels Andersen, skrev hun primært om kunst, men i brevene til veninden i Paris er dagliglivet som en konstant flettet ind i samtalen. »Sonja Ferlov Mancoba havde været fuldkommen villig til at give afkald på al komfort for at leve med kunsten. Men hun var også blevet mor, og med moderskabet hørte husarbejde, der tog tid og kræfter«, siger Hanne-Vibeke Holst. Der skulle samles brænde, hentes vand ved landsbybrønden, sønnen Wonga skulle have syet knæbukser, afgrøderne i haven skulle passes, og alene komfuret tog det tre timer at få varmet ordentligt op. I dansk kunsthistorie har man indtil for nylig konkluderet, at Sonja Ferlov Mancoba i 1950'erne isolerede sig i den nordfranske landsby og gav slip på kunsten gennem et helt årti. Brevene fortæller imidlertid en anden historie.

»Ernest arbejder i udhuset, som bliver hans atelier, mens Sonja indretter et lille kammer, hvor hun begynder at arbejde om natten«, forklarer forfatteren.

Der er iskoldt om vinteren, og i brevene til Clarisse Penso beskriver Sonja Ferlov Mancoba, hvordan hun er nødt til at klæde sig på, som var hun polarrejsende, men også, at arbejdet med skulpturer giver hende kræfterne tilbage, og at hun »begynder at tro på styrken ved at være menneske«, som hun skriver.

»Det er lagt en helt ekstrem vilje i de skulpturer. I brevene fra de sidste år i huset tager hun et opgør med sig selv og tager dobbeltlivet på sig«, fortæller Hanne-Vibeke Holst. I 1961 forlader Sonja Ferlov Mancoba og hendes familie landsbyen og indretter atelier i et butikslokale i Paris. Fra midten af årtiet vokser hendes anerkendelse blandt andet med hjælp fra Asger Jorn, som også bor i den franske hovedstad. Her bliver

Sonja Ferlov Mancoba boende til sin død i 1984. Hun er i dag repræsenteret på de største danske kunstmuseer.

<https://soundcloud.com/smk-22/sonja-ferlov-podcast-master-190228>

## Afrikansk kunst

Afrikansk kunst er billedkunst og arkitektur fra Afrika, eller skabt af afrikanske kunstnere, hvor traditionelle afrikanske motiver indbefatter abstraktion, geometriske figurer, stiliserede menneskefigurer, ansigtsmasker og antik ægyptisk kunst.

Da det afrikanske kontinent er et af de største i verdenen, spænder afrikansk kunst over et utal af folkeslag, kulturer og tidsaldre fra Marokko til Sydafrika og fra Egypten til Angola, siden 40.000 år gamle hulemalerier op til det 21. århundrede.

Det er især de afrikanske abstrakte motiver, geometrisk stregkunst, farvekontraster og stilrene masker og figurer, der har tiltrukket og inspireret Picasso, Matisse og andre vestlige kunstnere i det 20. århundrede til at skabe kubismen og abstrakt kunst i Vesten, samt inspirerede hele stilarten art deco.

## Historie

Da menneskeheden må siges at oprindeligt stamme fra Afrika, er de ældste eksempler på kunst i verdenen også fundet i Afrika af ærkologer. Hermed er det op til diskussion, om stenværktøjer skabt af homo erectus tæller som brugkunst. Den ældste udformede kunstgenstand fundet hidtil og skabt som æstetisk pynt er afrikanske perler, lavet af muslingeskaller og båret som personlig pynt, der kan dateres til 72.000 år siden.[3] Derudover kan hulemalerier som malerier fra Drakenberg, Sydafrika dateres til omkring 40.000 år siden. Der er også 6000 år gamle udskæringer fundet i Niger. Keopspyramiden i Egypten var verdens højeste arkitektoniske bedrift i 4000 år før Eiffeltårnet blev bygget. Det etiopiske kompleks af monolittiske kirker ved Lalibela regnes også som berømt afrikansk ingeniørbrag, side om side med de nubiske pyramider i Sudan.

Antik ægyptisk kunst er nok det mest berømte af antik afrikansk kunst. Derudover kan der nævnes de fine teracotta skulpturer af Nok folket i Nigeria siden 600 år fvt, eller de detaljerede metalarbejder som brugkunst i bronze skabt af Igbo-Ukwu folket i Nigeria omkring det 9. århundrede. Der opstod også forskellige afrikanske imperier i løbet af tiden, som Ashanti-imperiet, der havde sine særprægede stilarter.

Siden Romerriget og oldgræsk erobring af Egypten, begyndte man i Vesteuropa at opdele afrikansk kultur og derved kunsten i egyptisk og nordafrikansk "hvid" kultur som skarpt adskilt fra resten af det nubiske eller mauriske, "sorte" Afrika, hvor de mørkhudede folkeslag levede. Denne opdeling af hvid nordafrikansk kultur og sort afrikansk kultur fortsatte langt op i det 20. århundrede og blev ydermere forstærket af islamens indtog i Nordafrika samt Sahara ørkenen som den typiske grænse for opdelingen. Opdelingen var både enormt chauvinistisk, xenofobisk samt historisk og geografisk forkert, da egyptisk kunst var inspireret af hele det nordafrikanske og østafrikanske område siden antikken og omvendt inspirerede mange folkeslag omkring sig, som kan ses på for eksempel Taharqa kongens sfinks eller de nubiske pyramider i Sudan. Den gamle egyptiske kultur prægedes også siden forhistorisk tid af at hele Nil-dalen og Nordafrika var og stadig er befolket af forskellige oprindelige afrikanske folkeslag, af lokal fauna og flora, som er typisk for Afrika, samt af selve den egyptiske historie, hvor adskillige faraoer og endda faraonske dynastier var mørkhudede.

Under transatlanisk slavehandels-tiden og koloniseringen af Afrika blev afrikansk kunst fra sort Afrika set ned på af europæere og blev betegnet som primitiv, samtidig med at man lovpriste gammel egyptisk kunst som interessant, smukt og vigtig for vestlig europæisk kunst. Men samtidig blev traditionel afrikansk kunst



spredt over verdenen med de afrikanske slaver. I dag er man begyndt at studere afrikansk kunsthistorie også som del af national kunsthistorie i Nordamerika, Sydamerika og Karaiberne.

I begyndelsen af det 20. århundrede blev Picasso og andre vestlige kunstnere stærkt påvirket af afrikansk kunst og brugte denne til at bryde med de stive, gammeldags, småborgerlige europæiske normer for kunst. Art Deco blev også forløber til modernismen, inspireret især af afrikansk geometrikunst og egyptisk arkitektur.

Moderne kunstnere i hele verdenen inspireres stadig af afrikansk kunst og kultur. Der findes også mange moderne afrikanske kunstnere og kunstnere andre steder i verdenen, som trækker på deres afrikanske arv i deres kunst - her er en af de mest berømte Jean-Michel Basquiat.

### **Masken som inspiration**

CoBrA-kunstnerne brugte ofte masken som inspiration og malede den i deres billeder. Masken blev traditionelt brugt i ritualer i asiatiske og afrikanske kulturer. I CoBrA-kunsten blev masken et billede på menneskets dybeste tanker og drifter, de psykologiske lag og sindsstemninger. Masken er et billede og et tegn på menneskets ansigt – ofte er der øjne, næse eller mund – og kunstnerne mente, at maskemotivet derfor talte et sprog, som alle kulturer og alle folk kunne forstå og afkode.

### **Trine Ross, Anmeldelse, Politiken:**

De små stykker drivtømmer, der tilsammen udgør Sonja Ferlov Mancobas lille skulptur 'Levende grene', passer så perfekt sammen, at det er svært at forestille sig, at hun simpelthen og helt tilfældigt fandt dem på stranden. Men det var sådan, det gik til på Bornholm en sommerdag i 1935, da en ung Sonja Ferlov kastede sig ud i den surrealistiske disciplin 'objet trouvé', det fundne objekt.

Surrealisterne mente, at det, man nærmest ubevidst samler op, har en særlig betydning. I dette tilfælde fik de dobbelt ret, for Ferlovs spændende og egenartede skulptur blev samtidig begyndelsen til hendes fremtidige arbejde som skulptør; tidligere havde hun helliget sig maleriet.

Sonja Ferlov Mancoba 1911-84. Bliver venner med Ejler Bille og Richard Mortensen, allerede før de alle tre bliver optaget på Kunstakademiet i København. Som 25-årig flytter hun til Paris, hvor hun møder Joan Miró, Alberto Giacometti og den unge sydafrikanske kunstner Ernst Mancoba, som hun senere gifter sig med. Sidst i 1940'erne bor familien Mancoba, der nu også tæller sønnen Wonga, i Danmark, men de flytter snart til Frankrig igen, hvor de alle får statsborgerskab. Er med i kredsen omkring både kunstnergrupperne Linien i 1930'erne og Cobra (1948-51).

Fuglemotivet fulgte Ferlov samme år op i skulpturen 'Fugl med unge', der på udstillingen ses både i hvid gips og – det er den færdige – i sort bronze. Det skaber en flot kontrast, ligesom man kan nærstudere, hvad de forskellige materialer betyder for det samlede, og samme, udtryk. Og det er da også netop den skabende proces, de skiftende materialer og selve stofligheden, der er i højsædet på udstillingen, hvor man inviteres indenfor i et rum, der godt kan minde om kunstens værksted.

I 'Fugl med unge' kan man desuden spore inspiration fra den traditionelle afrikanske kunst, som hun havde et indgående kendskab til fra besøg hos familien Kjersmeier, der havde en smuk samling af netop denne form for masker og fritstående skulpturer.

Senere, da Ferlov var flyttet til Paris og derfor kunne besøge det berømte Musée de l'Homme, kom også præcolumbiansk æstetik til at influere hendes værker, sådan som det blandt andet ses i den brutale og kantede 'Maske (Krigens udbrud)' fra 1939.

Men som titlen understreger, inspireres hun også af den akutte verdenssituation, der med Anden Verdenskrig får stor personlig betydning for Ferlov Mancoba, der i 1942 blev gift med den sydafrikanske kunstner Ernst Macoba. Under Frankrigs besættelse bliver Ernst Mancoba således interneret, fordi han har

britisk statsborgerskab, mens Ferlov Mancoba fra 1940 til 1946 arbejder på det værk, hun slet og ret giver titlen 'Skulptur'. Og sikke en skulptur! Den ligner intet andet og er alligevel så genkendelig som noget levende, som noget, der er vokset så organisk frem, at det er meget svær at holde fingrene fra den

På Statens Museum for Kunst er 'Skulptur' udstillet næsten i gulvhøjde, mens andre skulpturer salen igennem ses på sokler og podier i varierende højde.

Enestående værker

Kun de mindste værker præsenteres i lukkede montrer, som den, der omgiver Ferlov Mancobas sidste skulptur, 'Squelette de l'esprit', åndens skelet, udført i hendes dødsår: 1984. Fra den ene side ligner skulpturen en hjelm eller en løsreven hovedskal, mens den fra den anden synes at pege tilbage på inspirationen fra de mest abstrakte masker fra Vestafrika.

Her slutter også udstillingen, der præsenterer en kunstner, der har været noget overset, men som fortjener så meget mere opmærksomhed. Både fordi hendes værker er enestående – og som i kraft af den voldsomme ambition, hun lægger for dagen, ikke er det på egne, men på kunstens vegne.

Sonja Ferlov Mancoba mente nemlig, at kunst skal være det redskab, der samler menneskene og derved bidrager til en bedre verden. Det er så idealistisk et standpunkt, at kun ganske få siden har indtaget det. Men måske tiden er ved at være moden til igen at turde drømme så stort?

**Linien** var en sammenslutning af surrealistiske kunstnere, dannet 1934 af Sonja Ferlov Mancoba, Vilhelm Bjerke Petersen, Ejler Bille og Richard Mortensen. De ville samle den nyskabende kunst og danne en forbindelseslinje mellem de revolutionære inden for alle felter. I deres tidsskrift Linien (1934-35) var der artikler af teoretikere fra mange fagområder, med baggrundsstof, anmeldelser, kritik og omtale af nye udstillinger. Som noget helt nyt gav det muligheden for at præsentere de nyeste surrealistiske kunstværker i grafisk form til folk hjemme i stuerne. Bille og Mortensen arrangerede en stor international Linien udstilling i 1937. I 1947 dannedes kunstnersammenslutningen Linien II, der samme år udstillede i Tokantens galleri i København. Navnet skulle understrege en fortsættelse af Liniens indsats i 1930'erne.

### **CoBrA**

En international kunstnerbevægelse der var aktiv 1948-51. Cobra blev oprettet i Paris 8.11.1948 som et samarbejdsgrundlag for malere og digtere fra Danmark, Belgien og Holland. Initiativtagerne var først og fremmest den danske maler Asger Jorn, den hollandske maler Pierre Constant og den belgiske digter Christian Dotremont; Efter et år blev gruppen udvidet til at omfatte eksperimenterende kunstnere fra mange lande, således at mere end 50 billedkunstnere og forfattere fra omkring ti nationer har deltaget. Navnet Cobra er sammensat af Copenhagen, Bruxelles og Amsterdam.

Den spontane abstraktion kombineret med en interesse for børnetegninger blev igangsættende, da Constant, Appel, Corneille og andre, få måneder før oprettelsen af Cobra, dannede Nederlandse Experimentele Groep (1948-51). Gruppen blev Cobras hollandske sektion, der sammen med de danske kunstnere udgjorde kernen i bevægelsen. Men Cobra havde desuden en politisk, social og etnologisk dimension, som var forbundet med flere af deltagernes engagement i den belgisk-franske bevægelse Surréalisme-Révolutionnaire (1947-48), der arbejdede på en fornyelse af surrealismen på et marxistisk grundlag.

Grundlæggende for Cobras funktion i efterkrigstiden var om grænseløs, eksperimenterende frihed i en programløs international sammenslutning. Cobra var aktiv på mange planer. Bemærkelsesværdige udstillinger blev arrangeret og man afholdt flere konferencer, bl.a. i sommeren 1949 i Bregnerød i Nordsjælland, hvor en hyttes vægge og loft blev udsmykket som et kollektivt eksperiment; de bevarede dele af denne udsmykning findes i dag på Sopianholm ved Lyngby. Tidsskriftet Cobra blev udgivet 1949-51 med Dotremont som chefredaktør, og Cobra-biblioteket "Frie Kunstnere" redigeret af Asger Jorn, udkom med 15 små monografier i en fransk og en dansk udgave i København 1950.